

Політичні науки

Морарь М. В.

Таврійський державний агротехнологічний університет

професор кафедри суспільно-гуманітарних наук (Україна, Мелітополь),

ІДЕОЛОГІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Ідеологія партії - це система ідей, поглядів, уявлень, цінностей, визначення шляхів розвитку та зміни навколишнього світу, які покладені в основу діяльності політичної партії. Партійна ідеологія, як справедливо відзначає Ю. Шведа, одна з форм представлення позитивної моделі сучасного та майбутнього державного та суспільного устрою, необхідна для визначення в ній місця партії [1, с. 231].

Кожна політична партія розробляє свою партійну ідеологію чи політичну платформу. Більшість партіологів розглядають політичну платформу як теоретико-методологічне підґрунтя партії, що покликане дати уявлення про те, яку політику в різних сферах суспільного життя буде проводити партія, яких змін і рішень вона вимагає від існуючої влади й які зміни вона сама здійснить, якщо виборе державну владу [2, с. 120]. Партія формулює свою програму на основі відповідної ідеології і трактує її як застосування ідеологічних підходів до конкретно-історичних умов.

Партійні лідери мусять вміти чітко формулювати нові творчі цілі, евристичні програми та ідеології. Позитивна чи негативна оцінка ролі партій у житті сучасного суспільства визначається переважно ставленням особи, соціальної верстви, класу, нації до тієї чи іншої ідеології, на основі якої і базує свою політико-практичну діяльність та чи інша політична партія.

Німецький дослідник ідеології та партійної політики Г. Й. Феен зазначає: "Партія мусить розробити власний, тільки їй притаманний профіль, який чітко відрізняв би її від усіх інших партій. Ця спроможність є результатом програмної роботи. Програмна робота, якою нехтують багато політичних

партій, є серцевиною партійної діяльності. За допомогою своєї програми партія самовизначається і визначає своє місце, свої позиції в державі та суспільстві. В програмі принципів формулюються базові цінності, іншими словами, визначається політична антропологія, а на цій основі розробляється загальна політична концепція побудови держави, суспільства та економіки" [3]. Таким чином, політичні партії мають бути носіями ідеологій, формулювати ідеології, пропагандувати ідеї.

Проголошення незалежності України у 1991р. пов'язане з відстоюванням певних ідейних принципів, які заклали основу української ідеології. В цьому контексті, слід звернути увагу на те, що становлення багатопартійності в Україні відбувалося в умовах економічної кризи, зростання бідності населення, формування потужних фінансово-промислових груп та посилення їх впливу на лідерів партій. На цьому етапі партійне лідерство відіграло як прогресивну, так і негативну роль у політичному процесі країни. З одного боку, сприяло демократизації суспільства, розвитку політичної участі громадян, а з іншого стало підставою для появи олігархічних партійних кланів та фінансово-промислових угруповань. Ця суперечливість призвела до того, що українська багатопартійність, у часи державної незалежності, не змогла висунути лідера, який би об'єднав усі верстви українського суспільства в боротьбі за справжню демократію, соціальну справедливість та всенародний добробут.

Поступова ідеологічна трансформація у поєднанні з персоніфікацією політичного процесу ставить наступне логічне питання: наскільки партійні лідери репрезентують та задовольняють реально існуючі у суспільстві ідейні пошуки? А, отже, - чи готові керівники партій гнучко реагувати на ідеологічні потреби українського соціуму зразка ХХІ століття і, відкидаючи ідейний догматизм, забезпечити відповідність власних політичних сил вимогам часу?

Вважаємо, що нині важко однозначно дати відповідь на це питання.

Партійні ідеології, на думку переважної більшості українських партологів, абстрактні, не цілеспрямовані і не мають конкретного ціннісного змісту. Тому вони подібні у різних партій, а населенню важко відрізнити одну партію від

іншої. Всі партії декларують, що вони за народ.

Українські ідеологічні партії, на думку О. Швиркова, завершують своє існування. Ідеологічний одяг цих партій остаточно зносився, і за всієї своєї колишньої краси та яскравості ні в кого вже не викликає натхнення та сплеску емоцій. Натомість сьогодні можемо спостерігати завершення переходу до нової форми партійної організації, що базується на партіях ФПГ які, є політичним продовженням фінансово-промислових груп. Саме вони витіснили з політичної сцени партії ідеологічні [4, с. 78].

На відміну від традиційних ідеологічних партій, партії - ФПГ, вважає дослідник, не формуються на основі якоїсь абстрактної ідеї, а створюються цілком свідомо для просування конкретних бізнес - проектів, лобіювання інтересів. Лобіювання, що виникло при появі політичних партій стане неприхованим смислом їх існування, а конкуренцію ідеологій замінить конкуренція бізнес-планів.

Ми вважаємо, що говорити про завершення існування ідеологічних партій зарано. Що являє собою таке утворення, як політична партія? Її можна уявити у вигляді елементів, що пов'язані між собою і утворюють системно-структурну організацію, а саме: Політична партія = ідеологія + лідер + організаційна структура + фінансова база + соціальна база + форми роботи + електорат. Такої думки дотримуються сучасні українські партологи.

Ідеологія - це доктрина, на якій ґрунтується прагнення відповідної групи до влади, і тому передбачає ту чи іншу стратегію політичних дій. Кожен суспільно-політичний устрій спирається на відповідну ідеологію з її цінностями, яку пропагує та чи інша політична партія. Саме орієнтація на конкретну ідеологію допомагає політичній партії визначити перспективи її діяльності та створити програму суспільного розвитку, що буде підтримуватись населенням, допомагає вихованню політично активних громадян, що поділяють суспільні ідеали партії, поширення в масах партійних ідей тощо.

Серед сучасних партійних проблем України можна визначити: відсутність чіткої ідеологічної платформи; комерціалізацію політичної діяльності та

олігархізацію партійної еліти; відсутність постійної комунікації між партією і рядовими виборцями; наявність партійного популізму замість концепцій і стратегій розвитку; відсутність довгострокової стратегії партійного будівництва.

Розмитість, а часом навіть повна відсутність ідеологічної платформи є ключовою проблемою більшості політичних партій в Україні. Звичайно ж, не можна не відзначити, що в теорії багато політичних партій декларують прихильність основним політичним ідеологіям, наприклад консерватизму, лібералізму, націоналізму, комунізму чи соціал-демократії, однак на практиці і в прийнятті управлінських рішень домінує поліідеологічність.

Така відсутність елементарних ідеологічних орієнтирів призводить до виникнення багатьох, ситуативних партійних проєктів, створених спеціально під виборчі кампанії різного рівня. М. Острогорський ще на початку ХХ століття писав про те, що політичні партії як засіб консолідації різних інтересів претендують на вираження інтересів усього народу, але лише в деяких випадках вони дійсно виконують цю функцію, найчастіше ж вони використовують це з метою пропаганди в боротьбі за електоральну підтримку. Ця думка підтверджується в умовах українських реалій.

Партійні ідеології абстрактні, не цілеспрямовані і не мають конкретного ціннісного змісту. Партійні лідери, партійні еліти не харизматичні, не яскраві. Жоден лідер з найбільших політичних сил в Україні не зможе напевно дати відповідь на питання: яку ідеологію він сповідує?

З урахуванням викладеного, важливим напрямом розвитку партійної системи є формування політичних партій європейського зразка. Сьогодні партій у класичному розмінні цього поняття в Україні дуже мало. Абсолютна більшість з них, як справедливо визначає М. Михальченко, побудована не на ідеологічній основі або на політичних принципах, а насправді є конгломератом людей з певними бізнесовими та іншими особистими інтересами [5, с. 262].

У європейському розумінні політична партія - це об'єднання громадян, що домагаються політичних цілей відповідно до правового порядку, встановленого

в державі. Партії та лідери повинні дотримуватися передусім гуманістичних принципів: свободи, демократії, поваги до прав людини та верховенства права.

Варто підкреслити, що процес трансформації суспільства характеризується протиріччям між усталеними традиційними цінностями народу, його культурою і тими ліберальними цінностями, яких вимагає сьогодення. Розпад традиційної спільноти, поява в ній угруповань населення із протилежним способом мислення і життя ведуть до розколу світоглядної основи спільноти. Тому ідеологія повинна, відповідати життєвим реаліям і, головне, врахувати інтереси широких верств населення. Бо, як кажуть на Близькому Сході, тисячу нових храмів не гарантують й на сантиметр наближення людини до Бога.

На наш погляд, ключовими цінностями ідеології будь-якої партії повинна стати відчуття відповідальності за долю країни, патріотизм, гуманізм, демократія, соціальна справедливість. Це і є основними напрямками партійної ідеології у формуванні громадської думки та громадського виховання.

Література

1. Шведа Ю. Р. Партії та вибори: енциклопедичний словник / Р. М. Шведа. - Львів: ЛНУ імені І.Франка, 2010. - 750 с.
2. Обушний М.І. Партологія: Навчальний посібник / М.І. Обушний, М.В. Примуш, Ю.Р. Шведа; За ред. М.І. Обушного. - К.: Арістей, 2006. - 432 с.
3. Г.-Й. Феен. Розвиток партійних систем у посткомуністичних країнах ЄС. - 2007. - 15 с. // Сайт Представництва Фонду ім. Конрада Аденауера в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.kas.de/wf/doc/kas_10201-544-13-30.pdf.
4. Швирков О. Партія - ФПГ як ключовий елемент української партійної системи / О. Швирков // Політичний менеджмент. - К., 2011. - № 2. - С. 77-85.
5. Михальченко М. Корупція в Україні: політико-філософський аналіз: Монографія / М. Михальченко, О. Михальченко, Є. Невмержицький. - К.: ІШЕНД імені І. Кураса НАН України, 2010. - 615 с.